

LBRIS

We know
books

ELVIRA-MIHAELA PĂTRĂUȘ

Drept penal. Partea generală

Curs pentru studenții anului II

Volumul I

Universul Juridic

București

-2025-

Abrevieri.....	5
CAPITOLUL I. NOȚIUNI INTRODUCTIVE	7
1. Dreptul penal – ramură de drept.....	7
1.1. Scurt itinerar introductiv	7
1.2. Legea și dreptul penal	9
1.3. Definiția dreptului penal	9
1.4. Trăsăturile caracteristice ale dreptului penal	11
1.5. Sfera dreptului penal.....	12
1.6. Obiectul dreptului penal.....	13
1.7. Scopul dreptului penal	15
1.8. Politica penală.....	16
1.9. Rolul dreptului penal, ca instrument al politicii penale	19
1.10. Interferența dreptului penal cu alte ramuri de drept.....	20
1.10.1. Aspecte generale.....	20
1.10.2. Dreptul penal și dreptul procesual penal	21
1.10.3. Dreptul penal și dreptul contravențional.....	21
1.10.4. Dreptul penal și dreptul constituțional.....	23
1.10.5. Dreptul penal și dreptul civil	23
2. Știința dreptului penal	24
2.1. Definiție	24
2.2. Obiectul științei dreptului penal.....	24
2.3. Rolul științei dreptului penal.....	25
2.4. Științele penale.....	25
2.5. Evoluția științei dreptului penal. Școli de politică penală.....	26
CAPITOLUL II. IZVOARELE DREPTULUI PENAL ȘI NOȚIUNEA DE LEGE PENALĂ. NORMA JURIDICĂ ȘI RAPORTUL JURIDIC PENAL.....	33
1. Izvoarele dreptului penal.....	33
1.1. Noțiune și clasificare.....	33
1.2. Izvoare interne de drept penal.....	34
1.3. Izvoare internaționale de drept penal	45
2. Norma juridică penală	47
2.1. Noțiunea de normă juridică penală	47
2.2. Structura normei penale	48
2.3. Categoriile de norme penale	49
2.3.1. Clasificare.....	49
2.3.1.1. Norme penale generale.....	50
2.3.1.2. Norme penale speciale	51
2.3.1.3. Norme penale prohibitive.....	51
2.3.1.4. Norme penale onerative	52
2.3.1.5. Norme penale complete.....	53
2.3.1.6. Norme penale incomplete.....	53

2.3.1.6.1. Norme de trimitere	53
2.3.1.6.2. Norme de referire	54
2.3.1.7. Norme cadru sau norme în alb	55
2.3.1.8. Norme punitive	57
2.3.1.9. Norme stimulative	57
3. Interpretarea legii penale	57
3.1. Noțiunea de interpretare a legii penale	57
3.2. Formele interpretării	58
3.3. Metode de interpretare	59
4. Raportul juridic penal	61
4.1. Noțiunea de raport juridic penal	61
4.2. Clasificarea raporturilor juridice penale	61
4.2.1. Raportul juridic de conformare	62
4.2.2. Raportul juridic de conflict	63
 CAPITOLUL III. PRINCIPIILE DREPTULUI PENAL	65
1. Noțiune	65
2. Clasificare	65
3. Principiul legalității incriminării	66
4. Principiul legalității pedepsei	71
5. Principiul egalității în fața legii penale	76
6. Principiul răspunderii penale cu caracter personal	78
7. Principiul răspunderii penale subiective (<i>nulla poena sine culpa</i>)	80
8. Principiul individualizării (proportionalizării) sancțiunilor de drept penal	84
9. Principiul umanismului dreptului penal	86
10. Principiul prevenirii faptelor prevăzute de legea penală	88
 CAPITOLUL IV. APLICAREA LEGII PENALE ÎN TIMP	91
1. Noțiune – aplicarea legii penale	91
2. Principiul activității legii penale	92
2.1. Scurt itinerar introductiv	92
2.2. Aplicarea principiului activității legii penale	94
2.2.1. Intrarea în vigoare a legii penale	94
2.2.2. Ieșirea din vigoare a legii penale	95
2.2.3. Concursul de norme și legi penale	98
2.2.4. Momentul comiterii infracțiunii	98
2.2.5. Excepții de la principiul activității legii penale	102
3. Principiul retroactivității legii penale. Aplicarea legii penale de dezincriminare	104
4. Ultraactivitatea legii penale	112
 CAPITOLUL V. LEGEA PENALĂ MAI FAVORABILĂ	116
1. Aspecte introductive	116
2. Legea penală mai favorabilă aplicabilă până la judecarea definitivă a cauzei	117
2.1. Noțiune	117
2.2. Condiții de aplicare a legii penale mai favorabile	118
2.3. Determinarea legii penale mai favorabile	123

2.3.1. Considerații generale. Concepții.....	123
2.3.2. Reguli de determinare a legii penale mai favorabile	124
2.3.2.1. Excluderea <i>lex tertia</i>	124
2.3.2.2. Determinarea <i>mitior lex</i>	128
3. Incidența art. 5 C. pen. în situațiile în care legile au fost declarate neconstituționale sau actele normative nu au fost aprobate de parlament.....	139
CAPITOLUL VI. LEGEA PENALĂ MAI FAVORABILĂ APLICABILĂ	
FAPTELOR DEFINITIV JUDECATE	141
1. Noțiuni.....	141
2. Condiții de aplicare a legii penale mai favorabile.....	142
3. Situații prevăzute de art. 6 C. pen.	143
4. Determinarea maximului special, în vederea aplicării art. 6 C. pen.....	148
4.1. Aplicarea art. 6 C. pen. cu privire la pedepse	148
4.2. Aplicarea art. 6 C. pen. cu privire la măsurile educative	162
4.3. Aplicarea art. 6 C. pen. cu privire la pedepsele complementare și măsurile de siguranță	164
CAPITOLUL VII. APLICAREA LEGII PENALE ÎN SPAȚIU	167
1. Aspecte introductive	167
2. Principiul teritorialității legii penale.....	170
2.1. Noțiunea de teritoriu	170
2.2. Noțiunea de infracțiune săvârșită pe teritoriul țării.....	172
2.3. Excepții de la aplicarea art. 8 C. pen.....	175
3. Principiul personalității legii penale.....	179
3.1. Noțiuni.....	179
3.2. Cerințe pentru aplicarea principiului personalității legii penale	181
3.2.1. Condiții privind locul săvârșirii infracțiunii	181
3.2.2. Condiții privind infracțiunea săvârșită.....	182
3.2.3. Condiții privind persoana care a săvârșit infracțiunea.....	186
3.2.4. Condiții procedurale	187
4. Principiul realității legii penale	188
4.1. Noțiuni.....	188
4.2. Cerințe pentru aplicarea principiului realității legii penale.....	189
4.2.1. Condiții privind locul săvârșirii infracțiunii	189
4.2.2. Condiții privind infracțiunea săvârșită.....	189
4.2.3. Condiții referitoare la persoana care a săvârșit infracțiunea.....	190
4.2.4. Condiții procedurale	190
5. Principiul universalității legii penale.....	191
5.1. Noțiuni.....	191
5.2. Cerințe pentru aplicarea principiului universalității legii penale	192
5.2.1. Condiții privind locul săvârșirii infracțiunii	193
5.2.2. Condiții referitoare la infracțiunea săvârșită.....	193
5.2.3. Condiții referitoare la persoana care a săvârșit infracțiunea.....	194
6. Legea penală și tratatele internaționale	195
7. Imunitatea de jurisdicție	197

8. Forme de cooperare judiciară internațională în materie penală	198
8.1. Extrădarea.....	199
8.2. Mandatul european de arestare.....	203
CAPITOLUL VIII. INFRAȚIUNEA.....	207
1. Aspecte introductive.....	207
2. Definiție.....	207
3. Structura infracțiunii.....	210
4. Trăsăturile esențiale ale infracțiunii	210
4.1. Tipicitatea sau prevederea faptei în legea penală.....	210
4.2. Antijuridicitatea	213
4.3. Imputabilitatea	214
4.4. Vinovăția.....	217
5. Conținutul infracțiunii	219
5.1. Noțiune.....	219
5.2. Conținutul generic al infracțiunii – structură	219
5.2.1. Obiectul infracțiunii.....	220
5.2.2. Subiecții infracțiunii	221
5.2.3. Locul și timpul săvârșirii infracțiunii.....	230
5.2.4. Situația premisă	230
5.3. Conținutul constitutiv al infracțiunii – structură	233
5.3.1. Latura obiectivă	233
5.3.2. Latura subiectivă.....	241
CAPITOLUL IX. FORMELE INFRAȚIUNII	250
1. Aspecte introductive.....	250
2. Etapele săvârșirii infracțiunii.....	251
3. Tentativa.....	259
3.1. Definiție	259
3.2. Condiții	260
3.3. Formele tentativei	262
3.4. Tentativa în cazul pluralității și unității de infracțiune	265
3.5. Infracțiuni la care tentativa nu este posibilă.....	266
3.6. Incriminarea și sancționarea tentativei.....	268
3.6.1. Incriminarea tentativei.....	268
3.6.2. Sancționarea tentativei.....	269
3.6.3. Desistarea și împiedicarea producerii rezultatului.....	272
4. Formele infracțiunii consumate.....	276
4.1. Infracțiunea fapt consumat.....	276
4.2. Infracțiunea fapt epuizat.....	276
CAPITOLUL X. UNITATEA DE INFRAȚIUNE	279
1. Aspecte generale privind unitatea de infracțiune.....	279
2. Formele unității de infracțiune	279
3. Formele unității naturale de infracțiune	281
3.1. Infracțiunea simplă.....	282

3.2. Infracțiunea continuă	287
3.3. Infracțiunea deviată.....	291
4. Formele unității legale de infracțiune.....	292
4.2. Infracțiunea complexă.....	303
4.3. Infracțiunea progresivă	307
4.4. Infracțiunea de obicei.....	310

CAPITOLUL XI. PLURALITATEA DE INFRACTIUNI. CONCURSUL DE INFRACTIUNI.....	313
1. Aspecte generale privind pluralitatea de infracțiuni.....	313
2. Formele pluralității de infracțiuni	313
2.1. Concursul de infracțiuni.....	314
2.1.1. Condiții de existență a concursului de infracțiuni	315
2.1.2. Concursul real de infracțiuni	317
2.1.3. Concursul ideal (formal) de infracțiuni	323
3. Sancționarea concursului de infracțiuni.....	325

CAPITOLUL XII. PLURALITATEA DE INFRACTIUNI. RECIDIVA POSTCONDAMNATORIE	343
1. Aspecte introductive.....	343
2. Noțiune. Formele recidivei.....	344
2.1. Recidiva postcondamnatorie	346
2.1.1. Noțiune. Aspecte referitoare la recidiva postcondamnatorie.....	346
2.1.2. Condamnări care nu atrag starea de recidivă	349
2.1.3. Condiții pentru a reține recidiva postcondamnatorie în ceea ce privește pedepsele aplicate persoanelor fizice (majore) și juridice	351
3. Condițiile privind termenii recidivei în cazul persoanelor fizice	351
3.1. Condiții pentru primul termen al recidivei.....	351
3.2. Condiții pentru al doilea termen al recidivei.....	354
4. Sistemul sancționator al recidivei postcondamnatorii în cazul pedepselor principale aplicate persoanelor fizice	359
5. Regimul pedepselor accesorii, complementare și al măsurilor de siguranță în caz de recidivă	367
6. Condiții pentru a se reține recidiva postcondamnatorie în ceea ce privește pedepsele aplicate persoanelor juridice	370
6.1. Condiții privind primul termen al recidivei postcondamnatorii în cazul persoanelor juridice (T1).....	371
6.2. Condiții privind cel de-al doilea termen al recidivei postcondamnatorii în cazul persoanelor juridice (T2)	372
7. Sistemul sancționator al recidivei postcondamnatorii în cazul pedepselor principale aplicate persoanelor juridice.....	372
8. Pedepsele complementare în caz de recidivă postcondamnatorie pentru persoanele juridice.....	373
9. Aplicarea măsurilor de siguranță în cazul recidivei postcondamnatorii.....	374
10. Descoperirea ulterioară a stării de recidivă în cazul persoanelor juridice.....	374

CAPITOLUL XIII. RECIDIVA POSTEXECUTORIE. PLURALITATEA

INTERMEDIARĂ	376
1. Aspecte introductive. Noțiunea de pluralitate intermediară	376
2. Condamnări care nu atrag starea de recidivă postexecutorie	376
3. Condiții privind primul și cel de-al doilea termen al recidivei postexecutorii, în cazul persoanelor fizice	378
3.1. Condiții privind primul termen al recidivei postexecutorii	378
3.2. Condiții privind cel de-al doilea termen al recidivei postexecutorii	383
4. Sistemul sancționator al recidivei postexecutorii în cazul pedepselor principale aplicate persoanelor fizice	385
5. Condiții privind primul și cel de-al doilea termen al recidivei postexecutorii, în cazul persoanelor juridice	390
5.1. Condițiile cu privire la primul termen al recidivei postexecutorii	390
5.2. Condițiile cu privire la cel de-al doilea termen al recidivei postexecutorii	391
5.3. Sistemul sancționator al recidivei postexecutorii în cazul persoanelor juridice	391
5.3.1. Sistemul sancționator al pedepsei principale în cazul recidivei postexecutorii	391
5.3.2. Sistemul sancționator al pedepselor complementare în cazul recidivei postexecutorii	392
5.3.3. Aplicarea măsurilor de siguranță în cazul recidivei postexecutorii	393
5.3.4. Descoperirea ulterioară a stării de recidivă postexecutorie	393
6. Pluralitatea intermediară	393
6.1. Considerații generale. Noțiune	393
6.2. Condiții pentru reținerea pluralității intermediare în cazul persoanelor fizice majore	394
6.3. Regimul sancționator al pluralității intermediare în cazul persoanelor fizice	396
6.3.1. Aplicarea pedepsei principale în cazul pluralității intermediare pentru persoane fizice	396
6.3.2. Aplicarea pedepselor complementare, accesorii și a măsurilor de siguranță în cazul pluralității intermediare pentru persoane fizice	402
6.3.3. Descoperirea ulterioară a stării de pluralitate intermediară	402
6.4. Pluralitatea intermediară în cazul persoanelor juridice	403
6.4.1. Condiții pentru reținerea pluralității intermediare	403
6.4.2. Regimul sancționator pentru persoanele juridice în caz de pluralitate intermediară	404
6.4.2.1. Sistemul sancționator în cazul pedepsei principale	404
6.4.2.2. Sistemul sancționator în cazul pedepsei complementare și al măsurilor de siguranță	405

CAPITOLUL XIV. PLURALITATEA DE FĂPTUITORI.....406

1. Aspecte introductive	406
2. Formele pluralității de infractori	407
2.1. Pluralitate naturală (necesară)	407
2.2. Pluralitate constituită	408
2.3. Participația penală (pluralitatea ocazională)	409
2.3.1. Noțiune. Condiții. Diferențe între formele pluralității de infractori	409

2.3.2. Formele participației penale.....	411
2.3.3. Autorul.....	412
2.3.4. Coautoratul	413
2.3.5. Instigatorul.....	416
2.3.6. Complicele.....	420
2.3.7. Participația improprie	425
2.3.8. Tratamentul penal al participației	426
2.3.9. Împiedicarea săvârșirii infracțiunii de către participant	431
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	433

NOȚIUNI INTRODUCATIVE

1. DREPTUL PENAL – RAMURĂ DE DREPT

1.1. Scurt itinerar introductiv

Dreptul, prin multiplele sale fațete, încorporează legislația și jurisprudența specifică mai multor domenii.

Dreptul penal, ca ramură de drept, este nu numai o știință, ci reprezintă un drept vechi, legat indisolubil de apariția puterii publice. Statul impune reguli de apărare a drepturilor cetățenilor, prin utilizarea mijloacelor de constrângere, în vederea apărării valorilor sociale esențiale.

Istoria¹ consemnează o aderență directă a dreptului penal la asigurarea ordinii sociale, pentru încălcări de drept delictuoase și nedelictuoase. Inițial, în perioada vieții de nomadism, sistemul de penalități a cunoscut o evoluție aproape imperceptibilă, puterea socială nefiind organizată. Victimele infracțiunii erau obligate să-și facă singure dreptate, prin „răzburarea sângelui”², lege completată ulterior cu legea talionului prevăzută în *Codul lui Hammurabi*, care substituie răzburarea victimei cu răzburarea socială³. În dreptul ebraic, de pildă, delictul era perceput într-un mod obiectiv, luându-se în considerare numai faptul în sine, întrucât conceptele juridice de tentativă sau complicitate lipseau, dar existau noțiuni juridice precum premeditarea sau non-premeditarea, circumstanțe atenuante, legitima apărare, ceea ce reprezenta un progres față de *Codul lui Hammurabi*. Legea talionului s-a aplicat, parțial, chiar și în perioada Evului Mediu, în Anglia fiind admis în caz de mutilare, în Franța, în caz de măturie mincinoasă etc⁴. Aceeași prevedere o regăsim în vechea legiuire românească (1669), în baza căreia divanul țării „a osândit la pedeapsa talionului” pe vornicul Stroe Leurdeanu, care ucisese pe Constantin Cantacuzino Postelnicul. Totodată, în condica Caragea (1818) s-a prevăzut că „prepuitorii vor fi osândiți la pedeapsa ce era să pătimească cel prepus când s-ar fi găsit vinovat”⁵. În condica penală denumită *tavtopathia*, a lui I.S. Sturza (1826), principiile legii talionului se aplicau în cazul clevetitorului.

În India antică, noțiunea de *drept* și cea de *cult* se confundau, întrucât orice normă religioasă se identifica cu norme care reglementau juridic raporturile sociale. Între sec. al II-lea î.e.n. și sec. al II-lea e.n., a fost redactat *Codul* sau *Legile lui Manu*, o compilație ordonată de norme și tradiții, împărțită în 12 cărți care cuprindeau, printre altele, și norme de drept penal. Codul prevedea că pedeapsa se aplică celui care a comis o infracțiune pentru a-l

¹ O. Drimba, *Istoria culturii și civilizației*, vol. 9, Ed. Vestala și SAECULUM I.O., București, 1998, pp. 176-198.

² V. Radu, G. Galaction (traducere), *Biblia (Vechiul Testament)*, Cartea *Facerea*, cap. IV, verset 15; *Cartea a doua a lui Samuel*, cap. III și XIV, versetele 27 și 7, Ed. Pentru Literatură și Artă, București, 1939.

³ V. Scheil, *O.P. Textes elamites semitiques*, t. IV, Paris, 1902, pp. 95-96.

⁴ I. Tanoviceanu, *Curs de drept penal*, vol. I, Ateliere Grafice Socec&Co., Societate Anonimă, 1912, reeditat sub coordonarea prof. univ. dr. M.D. Bob, Ed. Universul Juridic, București, 2018, pp. 15-16.

⁵ *Ibidem*, p. 16.

îndrepta și pentru a servi pildă altora⁶. Acest sistem, fundament al pedepsei în legea indiană, denumit „utilitar”, îl regăsim aplicat și în secolul al XVII-lea, în ordonanța penală a lui Carol V. Potrivit lui Daniel Claesen, penalitatea are două scopuri, unul de a întoarce pe ceilalți de la săvârșirea unor infracțiuni, iar celălalt de a curăți cetatea de oameni răi⁷. Este de remarcat faptul că acest sistem a fost susținut și în secolul al XIX-lea, de Arthur Schopenhauer, care afirmă că „amenințarea pedepsei are ca scop să fie un motiv contrariu destinat a contrabalansa în spiritul omului ispita răului”⁸.

În secolele Renașterii, în state precum Franța, Anglia, Germania și Italia, se remarcă tendințe generale noi și semnificative de reglementare în vederea apărării valorilor sociale împotriva faptelor periculoase. De exemplu, în Franța secolelor XV-XVI, juriștii regelui au formulat teoria „cazurilor regale” (*cas royaux*), referitoare la cauze civile sau penale supuse jurisdicției regale, în vederea respectării condițiilor fundamentale ale vieții societății. În Anglia, care a avut o justiție organizată înaintea altor țări europene moderne, în secolul al XVI-lea, infracțiunile și pedepsele au fost riguros clasificate pe categorii, după gradul de gravitate. În Germania are loc o codificare a dreptului german prin *Constitutio Carolina Criminalit*, dat de Carol Quintul în anul 1532, impunându-se pentru afaceri penale pedepse severe, chiar și pentru infracțiuni mai puțin grave⁹. În Italia, dreptul penal prevedea incriminări și pedepse severe, mai ales pentru cazuri de rebeliune, în vederea intimidării posibililor infractori¹⁰.

În secolul al XVII-lea, cu puternice reverberații și în secolul următor, se dezvoltă sistemul contractual, potrivit căruia oamenii au cedat puterii sociale dreptul de a sancționa, drept pe care fiecare individ l-a primit chiar de la natură¹¹.

În anul 1797, Immanuel Kant a preluat o idee susținută de către Platon și Aristotel, conform căreia fundamentul pedepsei este justiția, pedeapsa având utilitate nu ca bază a unui act, ci ca o consecință a acestuia, întrucât „orice act trebuie să-și primească plata”, dezvoltând teoria justiției absolute¹² și definind dreptul penal ca fiind un drept al suveranului de a aplica o suferință supusului său pentru infracțiunea comisă. Kant a subliniat că legitimitatea pedepsei își are izvorul nu în utilitatea și conservarea societății sau în intimidarea celor răi, ci pur și simplu în restabilirea egalității, prin pedepsirea autorului infracțiunii.

Începând cu secolul al XIX-lea se dezvoltă sisteme mixte sau eclecticice privind fundamentul dreptului de a pedepsi, în doctrină susținându-se de către unii autori că dreptul de a pedepsi își are originile în justiția absolută și este limitat prin utilitatea socială (J. Ortolan), alții afirmând că se întemeiază pe utilitatea socială, interesul și binele mulțimii (C. Beccaria).

Fundamentul dreptului de a pedepsi nu poate fi altul decât apărarea societății, aspect reliefat în Legea lui Manu, dar și de către filozofii greci, în doctrina franceză, dar și în doctrina națională, inițial de către profesorul Ioan Tanoviceanu, apoi de către profesorul Vintilă Dongoroz.

⁶ O. Drimba, *op. cit.*, vol. 1, pp. 372-373.

⁷ I. Tanoviceanu, *op. cit.*, vol. 1, p. 29.

⁸ *Ibidem*, p. 31.

⁹ V. Hanga, *Istoria statului și dreptului român*, vol. I, ed. a III-a, București, 1957 (litografiat), ed. I, Cluj, 1955, p. 146.

¹⁰ O. Drimba, *op. cit.*, p. 188.

¹¹ <https://cj.md/wp-content/uploads/2019/01/Contractul-social-de-J.J.-Rousseau.pdf>, pp. 11.

¹² I. Kant, *Introducere în filozofia morală*, https://bcub.ro/lib2life/Intemeierea%20meta_fiziceii%20moravurilor_Kant%20Immanuel_Bucuresti_1929.pdf, p. 20.

1.2. Legea și dreptul penal

În decursul timpului, dreptul penal a fost definit în mai multe moduri, găsindu-și izvorul într-o multitudine de texte, legi, axate pe preocupări privind asigurarea ordinii sociale.

Noțiunea de „drept” corespunde celei de „lege” și încorporează dreptul de origine legislativă și jurisprudența¹³.

Din perspectivă cronologică și istorică, eforturile umane canalizate în direcția reglementărilor cu caracter penal sunt mult ulterioare momentului apariției și dezvoltării dreptului. Pentru ca dreptul să facă față provocărilor societății, s-a impus legiferarea. În Grecia Antică se aprecia că „legile și justiția îi fac pe oameni” și trebuie „practice în cadru constituțional” al orașelor-stat. Aristotel susținea că „legea este garanția faptului că cetățenii vor fi onești unii cu alții”, precum și faptul că „legile, chiar și după ce au fost scrise, nu trebuie să rămână tot timpul nemodificate”¹⁴. Deci, în viziunea lui Aristotel, legea este o formă a ordinii sociale prin care orașele-stat își configurează sistemul de valori și relațiile sociale protejate juridic.

Prin interzicerea unor fapte sau impunerea unei anumite conduite ori permisiunea de a săvârși faptele în anumite condiții, respectiv prin incriminarea și stabilirea unor sancțiuni persoanelor care săvârșesc fapte grave, statul asigură protejarea valorilor sociale esențiale.

În consecință, dreptul penal apără valorile sociale ale comunității, prin interzicerea acelor acțiuni care le-ar putea leza sau prin obligarea la o anumită conduită pentru protejarea acestora și, în acest scop, stabilește sancțiuni penale.

1.3. Definiția dreptului penal

Dreptul penal sau legislația penală ca ramură a sistemului de drept cuprinde ansamblul normelor juridice prin care se prevede ce fapte constituie infracțiuni, condițiile de antrenare a răspunderii penale și sancțiunile aplicabile în cazul săvârșirii unor fapte negative, grave, contra valorilor sociale esențiale.

Definirea riguroasă a dreptului penal trebuie să se facă pornind de la faptul că această ramură a sistemului de drept public este configurată în jurul normelor cu valoare de principiu și al instituțiilor fundamentale – **infracțiunea** (definiție, trăsături esențiale, unitate și pluralitate de infracțiuni, pluralitate de infractori – art. 15-52 C. pen.), **răspunderea penală** (a persoanelor fizice/juridice, a minorilor/majorilor, cauzele care înlătură răspunderea penală, executarea pedepsei/consecințele condamnării – art. 113-171 C. pen.), **sancțiunile penale** – art. 53-112¹ C. pen. (**pedepsele** aplicabile persoanelor fizice majore – principale, complementare și accesorii –, art. 53-106 C. pen., și persoanelor juridice – art. 135-145 C. pen.; **măsurile educative** – aplicabile minorilor, chiar dacă ulterior au devenit majori – art. 115-127 C. pen.; **măsuri de siguranță** – aplicabile persoanelor fizice majore/minore și, în situații excepționale, persoanelor juridice – confiscarea specială și confiscarea extinsă – art. 107-112¹ C. pen.).

¹³ CEDO, Cauza *Dragotoniu și Militaru-Pidhorni c. României*, hotărârea din 24 august 2007, publicată în M. Of. nr. 420 din 23 iunie 2010, pct. 34.

¹⁴ Aristotel, *Politica*, cartea a II-a, ed. bilingvă, traducere și comentarii de Al. Baumgarten, Ed. IRI, București, 2001, p. 76.

În raport de structura părții generale a Codului penal¹⁵, care conține reguli juridice aplicabile infracțiunilor, condiții de antrenare a răspunderii penale și sancțiunile penale, considerăm că actuala reglementare cuprinde cele trei noțiuni, fiind vorba despre trei instituții majore care guvernează dreptul penal.

Profesorul Ioan Tanoviceanu a definit dreptul penal ca fiind o ramură a dreptului public intern care se ocupă de infracțiuni și de pedepsele ce trebuie aplicate acelor care le comit¹⁶, relevând că dreptul penal înglobează două noțiuni: infracțiunea și pedeapsa.

În doctrina juridică¹⁷, dreptul penal este folosit în două accepțiuni, respectiv atât ca ramură specifică dreptului, cuprinzând ansamblul normelor juridice penale ce reglementează relațiile de apărare socială prin incriminarea ca infracțiuni, sub sancțiuni specifice, a faptelor periculoase pentru valorile sociale, în vederea ocrotirii acestora, fie prin prevenirea infracțiunilor, fie prin aplicarea pedepsei persoanelor care le săvârșesc (vorbim despre dreptul penal obiectiv), cât și pentru a denumi știința dreptului penal, ca ramură distinctă a științelor juridice.

În mod judicios s-a apreciat în doctrină¹⁸ că între cele două accepțiuni nu se poate pune semn de egalitate, în pofida faptului că ele se află în interacțiune, întrucât obiectul științei dreptului penal îl constituie dreptul penal ca ramură de drept. Ne raliem punctului de vedere exprimat în doctrină în sensul că știința dreptului penal reprezintă un ansamblu sistematizat de cunoștințe din domeniul dreptului penal, teorie cu rol în explicitarea fenomenului juridic penal, în stabilirea sensului evoluției acestuia și a direcțiilor necesare pentru reglementarea relațiilor sociale, în vederea ocrotirii societății împotriva faptelor antisociale cu un grad de pericol social sporit¹⁹.

Alți autori²⁰ definesc dreptul penal ca fiind un ansamblu de norme juridice de drept public prin care sunt reglementate faptele ce constituie infracțiuni, precum și condițiile și consecințele angajării răspunderii în cazul comiterii acestor fapte, altfel spus, dreptul statului de a crea și aplica norme penale (vorbim despre dreptul penal subiectiv), „câinelui de pază” al ordinii sociale revenindu-i misiunea apărării valorilor fundamentale ale vieții în societate.

Totodată, în literatura de specialitate²¹, dreptul penal a fost definit ca fiind o ramură a sistemului nostru de drept, alcătuită dintr-o totalitate de norme juridice legiferate de puterea legislativă, care stabilesc ce fapte constituie infracțiuni, condițiile răspunderii penale, sancțiunile și alte măsuri ce urmează a fi luate sau aplicate de către instanțele judecătorești persoanelor care au săvârșit infracțiuni, în scopul apărării celor mai importante valori sociale ale statului de drept.

---

¹⁵ Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009, în vigoare de la 1 februarie 2014, modificată succesiv, ultima dată prin Legea nr. 269/2024 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în M. Of. nr. 1089 din 31 octombrie 2024, ultima modificare prin Legea nr. 116/2025, publicată în M. Of. nr. 583 din 23 iunie 2025.

¹⁶ I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 3.

¹⁷ C. Bulai, B.N. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 7.

¹⁸ C-tin Mitrache, C. Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2023, p. 21.

¹⁹ V. Pușcașu, *Drept penal. Partea generală I. Curs universitar*, ed. a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2022, p. 11.

²⁰ Fl. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. Partea generală. Vol. I*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 6.

²¹ Al. Boroi, *Drept penal. Partea generală*, ed. a 6-a, Ed. C.H. Beck, București, 2024, pp. 1-2.

Potrivit unui alt punct de vedere exprimat în doctrină²², dreptul penal este o ramură a dreptului care stabilește faptele care constituie infracțiuni, condițiile de existență ale acestora, condițiile de tragere la răspundere penală a infractorului și sancțiunile aplicabile acestuia, precum și alte măsuri care pot fi dispuse în cazul săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală.

Profesorul Viorel Pașca a subliniat că în doctrină s-au dat mai multe definiții dreptului penal, în funcție de „subiectivismul autorilor care le-au elaborat, astfel că a adăuga o altă definiție acestei diversități nu ar fi decât o muncă inutilă”²³.

Desigur, polemicile pe acest subiect sunt inutile, însă dorim să subliniem, pentru înțelegerea problematicii de către studenți, că partea cea mai importantă a Codului penal este partea generală, temelia întregii codificări, deci și a părții speciale, motiv pentru care de perfecțiunea și soliditatea sa depinde aplicarea riguroasă, unitară și coerentă a normelor penale. Dacă, din perspectiva jurisprudenței, diversitatea definițiilor nu contează atât de mult, din perspectiva teoretică, coerența legislativă și definirea corectă și de o manieră cât mai clară a noțiunilor de drept penal sunt esențiale.

1.4. Trăsăturile caracteristice ale dreptului penal

Din definiția dreptului penal rezultă caracteristicile esențiale:

➤ dreptul penal este ramură autonomă, distinctă și independentă a sistemului de drept român, o ramură de sine stătătoare în raport de dreptul constituțional, dreptul civil, dreptul administrativ etc. și este format dintr-un ansamblu de norme juridice, reguli de conduită cu caracter general și impersonal emise de puterile statale și care reglementează o anumită sferă a relațiilor sociale, ce nu fac obiectul altei reglementări;

➤ dreptul penal este ramură autonomă, independentă față de celelalte ramuri de drept, întrucât are un obiect propriu de reglementare, referitor la relațiile sociale a căror existență și normală desfășurare sunt condiționate de protejarea valorilor sociale esențiale;

➤ dreptul penal are o structură unitară, deoarece prevederile sale din Codul penal – Partea generală sau specială ori din legi cu caracter penal sau legi non-penale, dar care conțin dispoziții penale, au un caracter unitar, completându-se într-o unitate indisolubilă, fiind necesar a fi interpretate ca un tot unitar (ex., nu se pot aplica dispozițiile de drept penal din partea specială a Codului referitoare la incriminarea infracțiunii de furt, prevăzută și pedepsită de art. 228 C. pen., făcând abstracție de aplicarea dispozițiilor art. 15 C. pen. referitoare la trăsăturile infracțiunii, art. 5 C. pen. privind aplicarea principiului *mitior lex* etc., art. 48-49 C. pen., dacă fapta a fost săvârșită în forma participației penale);

➤ ca ramură a sistemului de drept român, prin reglementările sale, dreptul penal aparține dreptului public, întrucât în raportul juridic de drept penal se regăsește întotdeauna statul, ca subiect care pretinde o anumită conduită de la destinatarii legii penale, iar în caz de nesocotire a normelor penale, statul, prin organele sale, asigură restabilirea ordinii juridice încălcate, prin antrenarea răspunderii penale, de regulă, din oficiu, față de cei care au săvârșit infracțiuni;

²² N. Neagu, *Drept penal. Partea generală*, ed. a III-a, Ed. Universul Juridic, București, 2024, p. 7.

²³ V. Pașca, *Drept penal. Partea generală*, ed. a III-a, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 13.

➤ toate normele juridice din sfera dreptului penal prevăd în ce condiții o faptă constituie infracțiune, cerințele de antrenare a răspunderii penale a persoanelor fizice sau juridice care o săvârșesc, precum și sancțiunile ce se aplică în cazul comiterii infracțiunilor;

➤ prin normele juridice penale se interzice sau se impune un anumit mod de comportament în scopul ocrotirii statului de drept și împotriva faptelor antisociale.

Aceste caracteristici conturează rolul și locul aparte al dreptului penal în raport cu celelalte ramuri de drept. Dreptul penal constituie principalul instrument în lupta împotriva infracțiunilor, inclusiv a formelor de criminalitate gravă, fiind un răspuns la preocupările cetățenilor de a trăi într-o societate cu o rată a criminalității cât mai redusă.

1.5. Sfera dreptului penal

Caracteristicile dreptului penal nu sunt afectate de clasificarea normelor penale.

Din perspectivă doctrinară, sfera noțiunii de drept penal cuprinde trei subdiviziuni: dreptul penal – partea generală; dreptul penal – partea specială; dreptul procesual penal.

În prima categorie includem toate normele juridice referitoare la instituțiile fundamentale ale dreptului penal, respectiv trăsăturile esențiale ale infracțiunii, răspunderea penală și sancțiunile penale. Normele penale stabilesc principiile dreptului penal (ex., cel al legalității incriminării, prevăzut de art. 1 C. pen., al legalității pedepsei, prevăzut de art. 2 C. pen., al activității legii penale, prevăzut de art. 3 C. pen. etc.), dar și aplicarea legii penale în timp și spațiu (art. 5-7 C. pen., art. 8-11 C. pen.), definiția infracțiunii (art. 15 C. pen.), cauzele justificative și de neimputabilitate (art. 19-22 C. pen., art. 24-31 C. pen.), formele și fazele infracțiunii (art. 32-34 C. pen.), pluralitatea de infractori (art. 46-52 C. pen.), unitatea și pluralitate de infracțiuni (art. 35-44 C. pen.), cauzele care înlătură răspunderea penală, pedepsele și individualizarea acestora (art. 36, 45, 53-73 C. pen., art. 74 C. pen., art. 75-79 C. pen., art. 80-106 C. pen.; art. 136-151 C. pen.), măsurile de siguranță (art. 107-112¹ C. pen.), măsurile educative (art. 131-134 C. pen.), cauze care înlătură răspunderea penală (art. 152-159 C. pen.), cauzele care înlătură executarea pedepsei (art. 160-164 C. pen.) sau consecințele condamnării (art. 165-171 C. pen.).

Cea de-a doua categorie, dreptul penal – partea specială, cuprinde totalitatea normelor juridice care definesc faptele penale ce constituie infracțiuni și pedepsele aplicabile, acestea regăsindu-se în Codul penal – Partea specială (ex., furtul, art. 228 C. pen.), în legi penale speciale (ex., Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri) și legi speciale non-penale, dar care cuprind dispoziții penale [ex., O.U.G. nr. 195/2005 privind protecția mediului, care, în cuprinsul art. 98 alin. (2) lit. a), incriminează poluarea prin evacuare, în atmosferă sau pe sol, a unor deșeuri ori substanțe periculoase, faptă pedepsită cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă, dacă a fost de natură să pună în pericol viața sau sănătatea umană, animală sau vegetală].

Din cea de-a treia categorie face parte dreptul procesual penal, care înglobează ansamblul normelor juridice ce reglementează desfășurarea procesului penal.

După obiectul de reglementare al normei penale sau de reglementare al unei proceduri, putem vorbi despre *drept penal material* și *drept procesual penal*. Dreptul penal material sau substanțial cuprinde ansamblul normelor juridice care definesc infracțiunea, răspunderea penală și sancțiunile penale, în timp ce dreptul procesual penal, astfel cum am arătat mai sus, cuprinde toate normele juridice referitoare la desfășurarea procesului penal, prevăzute în